

NUORET KEIKALLA, KESÄTÖISSÄ JA HARJOITTELEMASSA

Tunnetko oikeutesi ja velvollisuutesi? Tässä vastataan usein kysytyihin kysymyksiin ja kerrataan työntöön yleiset tavat, ongelmat ja termit.

Olitpa harjoittelijana, kesätöissä tai opintojen lomassa keikalla, sinulla on työsuhteessasi oikeus lain ja sopimusten mukaiseen turvaan, kuten kaikilla työntekijöillä.

Sinulla on myös vastuu, kuten kaikilla työntekijöillä, tehdä työsi mahdollisimman hyvin ja huolellisesti. Tahallisesta laiminlyönnistä joutuu vastuuseen. Työnantajan osoittamasta työstä ei myöskään voi kieltäytyä ilman painavaa syytä.

Työsuhteeseen vaikuttavat

1. Työlainsäädäntö
2. Työsopimuksella sovitut ehdot
3. Alan työehtosopimus

1. Työlainsäädäntö sisältää monta työelämän lakia, joita kaikkien Suomessa työllistävien ja työskentelevien on noudatettava.

2. Työsopimus on työntekijän ja työnantajan välinen sopimus. Se sitoo näitä kahta osapuolta. Työsopimuksen on oltava lain mukainen eikä sillä voi sopia lakia heikommista ehdoista. Jos työsuopimuksessa on lainvastaisuuksia, nämä laittomat kohdat ovat mitättömiä, mutta koko sopimus ei mitätöidy.

3. Työehtosopimukset ovat alakohtaisia ja liittojen neuvottelemia. Työehtosopimuksessa on mm. työajat ja alan palkat - myös minimipalkka. On yleinen harha, että laissa olisi minimipalkat, mutta näin ei ole.

Selvitä, mitä työehtosopimusta työnantajasi noudattaa. Sovellettava työehtosopimus määräytyy työpaikan mukaan.

Työsuhde vai ei?

Työsuhteen tunnistaa usein siitä, että työtä johdetaan ja valvotaan. Jos näin ei ole eikä työnteon aikaa eikä paikkaa määrätä - ei kyse todennäköisesti ole työsuhteesta.

Työsopimus on sopimus:

- henkilökohtaisesta työnteosta
- vastiketta vastaan (palkka)
- työnantajan lukuun (työnantajan riski, työnantajan voitto)
- työnantajan valvonnan ja johdon alla (direktio-oikeus)

Jos **nämä tunnusmerkit** täyttyvät, kyseessä on työsuhde ja kaikkea työlainsäädäntöä sovelletaan.

Esimerkkinä käsikirjoittaja

1. Käsikirjoittaja työskentelee käsikirjoittajaryhmässä tuotantoyhtiössä, jossa hänellä on työhuone ja määrätty työajat. Välillä hän työskentelee kotonakin. Hän on solminut työnsopimuksen ja hänelle maksetaan kuukausipalkkaa.
2. Käsikirjoittajalta tilataan käsikirjoitus, jonka luovutus sovitaan neljän kuukauden päähän. Hän on solminut tilaussopimuksen ja hän työskentelee omalla koneellaan työhuoneellaan.

Kohdassa 1 käsikirjoittajan työsuhteessa noudatetaan työlainsäädäntöä. Hänelle maksetaan palkkaa, hän ansaitsee vuosilomaa ja hänelle kertyy työttömyysturvaa. Lisäksi työnantaja hoitaa lakisääteiset työnantajavelvoitteet, kuten tapaturma- ja eläkevakuutukset.

Kohdassa 2 käsikirjoittajalle ei kerry työsuhde-etuja, koska kyseessä ei ole työsuhde. Hän työllistyy omassa työssään eikä tehdystä työstä kerry työttömyys- tai eläketurvaa. Verot tästä työstä tilitetään.

Sama työ - eri tilanne sosiaaliturvan kannalta! Valitettavasti lainsäädännössä on tällaisia ihmisenmentäviä aukkoja. On tärkeää, että pyydät omasta liitostasi apua ja neuvoja.

Mitä on freelancetyö?

1. Freelancetyöllä tarkoitetaan yleensä työsuhteessa tehtyä pätkätyötä. Työt ovat usein lyhyitä ja niitä on useita peräkkäin ja limittäin vuoden aikana. Esimerkkinä elokuva-alan työt.
2. Freelancer voi olla yrittäjä eli ns. itsensä-työllistävä yrittäjä, jolloin hän ei ole työnantajan asemassa. Hän solmii yrityskohtaisia sopimuksia toisten yritysten kanssa. Yrittäjänä hän maksaa itse työstään aiheutuvat kulut ja hinnoittelee työnsä ja määrittää työaikansa.
3. Kolmas freelancetyö on sellaista, jota ei tehdä työsuhteessa, vaan itsenäisesti, tilaustyön tapaan. Esimerkkinä vapaa toimittaja, käsikirjoittaja tai kuvataiteilija. Tällöin puhutaan palkkiosta, työkorvauksesta tai tilausmaksusta. Tämä työ on tavallaan kahden yllämainitun väli-muoto - ei työsuhde, mutta ei yrittäjätoimintaakaan. Tämä freelancer työllistyy omassa työssään.

Nämä freelancetyön tyypit on hyvä tunnistaa, koska ne vaikuttavat mm. sosiaaliturvaan ja juridiseen asemaan, kuten käsikirjoittajan esimerkissä.

Työsuhteen laatu ja palkanmaksu

Työsuhteita on vain kahdenlaisia: määräaikaista ja toistaiseksi voimassaolevia.

Määräaikainen sopimus on voimassa sovittun ajan - muutamasta tunnista kuukausiin tai vuosiin. Sopimuksella on alkamisajankohta ja päättymisajankohta eikä se ole irtisanottavissa ilman erillistä sopimista. Määräaikaiselle työsuhteelle pitää olla jokin lain sallima syy, esimerkiksi sijaisuus, harjoittelu ja työn projektiluonteisuus, kuten elokuva,

Toistaiseksi voimassaoleva sopimus on voimassa, kunnes toisin sovitaan. Sopimuksessa mainitaan alkamisajankohta, ei päättymispäivää. Tämä työsuhte on irtisanottavissa lain- tai sopimusten mukaisten irtisanomisaikojen puitteissa. Työntekijän ei tarvitse ilmoittaa syytä irtisanoutumiseensa, mutta työnantajan tarvitsee.

Työsuhte ja palkanmaksutapa ovat kaksi eri asiaa. Palkka voi olla tuntipalkka, urakkapalkka, kuukausipalkka, päiväpalkka, minuuttipohjainen palkka, könttäkorvaus. Palkanmaksutapa ei kerro sitä, onko työsuhte määräaikainen vai toistaiseksi voimassaoleva.

Jos työnantajasi ei maksa palkkaa, ylityö- ja lomakorvauksia ym. palkkasaatavia, älä jää odottamaan. Palkkaturva vanhenee kolmessa kuukaudessa tilipäivästä lukien. Vanhenemisaika alkaa, kun työ on tehty, vaikka palkanmaksupäivä olisi sovittu myöhemmäksi.

Palkkaturvan periaate on, että valtio maksaa selvät ja lainmukaiset palkkasaavat työntekijälle ja perii ne maksuhaluttomalta tai -kyvyttömältä työnantajalta vaikka ulosottoin. Palkkaturvahakemus kannattaa laittaa vireille hyvissä ajoin. Sen voi perua, jos työnantaja palkkaturvavihjeen kuultuaan maksaakin palkan.

Oikeus palkkaan sairausajalta

Työntekijällä on oikeus olla poissa töistä sairastumisen johdosta. Ilmoita sairastumisesta viipymättä työnantajallesi ja mene sitten lääkäriin saadaksesi lääkärintodistuksen, jos työnantaja sitä pyytää. Sinulla ei ole velvollisuutta hankkia sijaista. Sairauslomalla ollessasi et voi mennä töihin, sillä tapaturman sattua vakuutusten kanssa tulee ongelmia.

Kun työsuhte on alkanut ja työntekijä sairastuu, on työnantajan lain mukaan maksettava sairausajan palkkaa vähintään yhdeksältä sairastumispäivää seuraavalta arkipäivältä. Työehtosopimuksissa on erilaisia ja parempiakin määräyksiä sairausajan palkasta.

Oikeus lomakorvaukseen

Työntekijä ansaitsee vuosilomaa lyhyissäkin työsuhteissa. Vuosilomapäiviä siis ansaitaan ja vuosiloman ajalta maksetaan palkkaa. Työnantaja määrää vuosiloman ajankohdan.

Pätkä- ja keikkatyöntekijät eivät yleensä voi pitää ansaitsemaansa vuosilomaa, joten heille maksetaan pitämättömistä lomapäivistä lomakorvaus, yleensä työn päättyessä.

Lomakorvaus on lain mukaan vähintään 9 % palkan päälle (yli vuoden kestävässä työsuhteessa 11,5%). Työehtosopimuksissa on eri prosenttilukuja, kuten teatterivierailijoilla 12,5 %, tanssijoilla ja sirkustaiteilijoilla 12 % ja elokuva-alalla 13,5 %.

Mitä jos työ on vaarallista?

Vaarallisesta työstä voi kieltäytyä. Työturvallisuusasioissa nyrkkisääntö on: jos mielessä vä- lähtää ajatus, että pitäisiköhän minun. Vastaus on: kyllä pitää ja mieluiten heti!!

Työturvallisuuslain nojalla työntekijä voi aina pidättäytyä työstä, josta aiheutuu vakava vaara omalle tai muiden terveydelle tai hengelle. Tällöin työntekijälle ei myöskään aiheudu korva- usvelvollisuutta. Ota näissä tapauksissa yhteys omaan liittoon ja työsuojeluviranomaisiin.

Kuka hoitaa vakuutukset?

Nyrkkisääntö vakuutusasioissa on, että se, jonka hyväksi työtä tehdään, korvaa aiheutuneen vahingon.

Työnantaja vastaa vakuutuksista työssä, siis työaikana ja työmatkoilla. Työnantaja on vas- tuussa siitä, että työntekijät ja kalusto ovat asianmukaisesti vakuutettuja. Työnantaja on myös velvollinen korvaamaan vahingon. Jos työntekijä käyttäytymisellään aiheuttaa tuotta- muksellisesti vahingon (esim. päihtyneenä tai rikkoo suutuspäissään tahallaan jotain), saat- taan työnantajalle syntyä oikeus saada korvausta työntekijältä.

Useimmat ammattiliitot vakuuttavat jäsenensä vapaa-ajalla - niin myös Teme. Varsinaiset jä- senemme ovat vakuutettuja vapaa-ajalla ja matkoilla.

Mitä kesätyöstä pitää maksaa?

Kesätöistä maksetaan alan työehtosopimuksen mukainen palkka.

Kesäduunari-info on maksuton neuvontapalvelu puh 0800 179 279. Se toimii toukokuusta elokuulle arkisin klo 9-15. Kesäduunarille on tarjolla apua myös verkossa www.kesaduunari.fi

Neuvontaa saa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Neuvontapalvelu auttaa kaikkia - kuuluupa liittoon tai ei. Voit kysyä palkoista, lomakorvauksista, ylityökorvauksista, lepoajoista jne.

Mikä on työharjoittelua ja mikä ei?

Työharjoittelu on opintoihin liittyvää tai oppisopimukseen kuuluva työsuhde. Opintoihin liittyvä työharjoittelu voi olla palkatonta. Tällöin opiskelija saa opintopisteitä. Harjoittelu voi olla myös työsuhhteessa tehtyä työtä, jos epäpätevänä ja työsuhteesi alussa harjoittelet työtehtäviä toi- sen ohjauksessa.

Työsuhhteessa tehty palkallinen työharjoittelu on normaali työsuhde, josta kannattaa sopia kir- jallisesti. Oppisopimus on aivan oma työsuhteen muoto ja yleensä useamman vuoden kes- toinen sopimus. Tietoa saa oppisopimustoimistoista.

Työsuhhteessa olevan harjoittelijan (joka epäpätevänä harjoittelee työtään) osalta työehtoso- pimuksissa on erityisiä harjoittelijamääräyksiä:

Elokuva- ja tv-tuotantoa koskeva työehtosopimus:

Harjoittelijan palkka on 75% Pr 1:n palkasta enintään kuuden kuukauden ajan. Harjoittelusta sovitaan kirjallisesti. Palkkamääräyksiä ei sovelleta opintoihin liittyvään työharjoitteluun.

(Pr 1 tarkoittaa ensimmäistä palkkaryhmää, tuotannossa avustavaa työtä.)
Harjoittelijan kuukausipalkka on 2011 alkaen vähintään 1.203,60 euroa.

Teatterialan työehtosopimus:

Täysin työkykyisen 17 vuotta täyttäneen täyttä työaikaa tekevän säännöllisen työajan vähimmäisansio kuukaudessa luontoisetuineen on 1.5.2011 lukien 1.369,73 euron suuruinen tehtäväkohtainen palkka. Määräystä sovelletaan harjoitteliijaan tai siihen rinnastettavassa asemassa olevaan.

Teatterialan työehtosopimuksen vähimmäispalkka koskee teatterissa työskenteleviä - myös tanssijoita ja sirkustaiteilijoita.

Kaikki opiskelijoiden tekemä työ ei ole harjoittelua

Harjoittelija-asemassa olevalle ei pidä antaa päävastuullista työtä yksin ja itsenäisesti hoidettavaksi. Harjoittelija on oppimassa työtehtäviä ja hänellä on oikeus saada ohjausta. Jos harjoittelija hoitaa työtään yksin ja normaalilla työntekijän työpanoksella sekä vastuulla, hänelle pitää maksaa ammattilaisen palkka.

Korkeakouluopiskelijat tekevät paljon vierailuja esim. teattereihin, joissa moni lavastus, ohjaus ja valosuunnittelu on normaalia taiteellista työtä. Jos korkeakoulutasoista koulutusta tai muulla tavoin saavutettua vastaavaa pätevyyttä ei ole, palkka voidaan *Teatterialan työehtosopimuksen* mukaan maksaa 10 % alempana kolmen ensimmäisen ammatissaolovuoden aikana.

Montako harjoittelijaa?

Harjoittelija ei ole ilmaistyövoimaa. Suomen Elokuva- ja Videotyöntekijäin Liiton kanta on, että **neljä työharjoittelijaa voi kerralla harjoitella yhdessä elokuvatuotannossa**. Opiskelijaa ohjaava ammattilainen voi liiton mukaan olla vastuussa vain yhdestä työharjoittelijasta kerrallaan. Yhdessä tuotannossa ei pidä olla kuin yksi harjoittelija per perusnimike. Tämä tarkoittaa sitä, että valoryhmässä voi olla yksi harjoittelija, toinen esim. cateringin ja kolmas tuotannon puolella.

Ota selvää. Liity oman alasi ammattiliittoon jo opiskeluaikana

Ammattiliitot auttavat ja neuvovat jäseniään.

Temen sivulta löydät elokuva-, tv-, teatteri-, tanssi- ja sirkusalan palkat www.teme.fi

Kesäduunari-info on maksuton neuvontapalvelu puh 0800 179 279, www.kesaduunari.fi

Opetushallitus valvoo työharjoittelua www.oph.fi

Opiskelijoiden etujärjestö Sakki ry www.sakkinet.fi

Kela www.kela.fi/opintotuki

Vahinkovakuutusyhtiöt, esim. If, ovat vakuutuksia myydessään perehtyneet työharjoittelun vastuukysymyksiin.

Muistilista sopimusneuvotteluun

1. Tee aina kirjallinen työsopimus

Työn tekemisestä ja sen ehdoista kannattaa aina sopia kirjallisesti. Työsopimus voidaan tehdä suullisesti, kirjallisesti tai sähköisesti. Työsopimuksen tekeminen vaikkapa sähköpostitse on luotettavampaa kuin suullinen sopiminen.

2. Selvitä mitä työehtosopimusta noudatetaan

Selvitä mitä työehtosopimusta työnantajasi noudattaa - siitä löytyvät alan palkat. Jos sinulle tarjotaan könttäpalkkaa, selvitä, mitä kaikkea se sisältää.

3. Lain mukaan ylityöt eivät voi sisältyä palkkaan

Ylitöistä sovitaan AINA erikseen ja maksetaan erikseen. Työnantaja ei voi määrätä ylitöihin. Ylityötä on yleensä se työ, jota tehdään yli 8 tuntia päivässä tai 40 tuntia viikossa. Ylitöistä korvataan +50% tai +100% riippuen siitä, onko se vuorokautista vai viikottaista ylityötä.

4. Lain mukaan lomakorvaus ei voi sisältyä palkkaan

Lomakorvaus on lain mukaan vähintään 9 % palkan päälle. Teatterivierailijoilla se on 12,5%, tanssijoilla ja sirkustaiteilijoilla 12 % ja elokuva-alalla 13,5% palkan päälle.

5. Nyrkkisääntö lepoajoissa on 11 tuntia/vrk ja 35 tuntia/vko

6. Sovi matkakustannuksista

Jos työntekijä lähetetään varsinaisen työtekemispaikan ulkopuolelle työhön, maksaa työnantaja matkakustannukset (= päivärahat, matkaliput ja majoitus).

Jos työnantajasi ja työtekemispaiikka ovat eri kaupungissa/kunnassa kuin missä itse asut, sovi matkakustannuksista työsopimuksella. Niistä on ollut paljon turhia riitoja viime vuosina.

7. Palkka ei sisällä tekijänoikeuskorvauksia

Tekijänoikeudet sovitaan erillisellä sopimuksella.

8. Palkkaturva on oikeutesi, jos palkkaa ei kuulu

Jos työnantajasi on maksukyvytön, saat palkkasi palkkaturvasta, mutta älä odota pitkään. Palkkaturva vanhenee 3 kk:ssa.

9. Laiton sopimuskohta ei sido, vaikka allekirjoittaisit sopimuksen

Voit vaatia lain mukaisia saataviasi jälkikäteen.

10. Tarkista ja tarkistuta liitossa

Voit tarkistuttaa työsopimuksesi liitossa. Jos olet epävarma, kysy neuvoa ennen kuin allekirjoitat.

Tarkista, että palkkalaskelmat ovat kunnossa. Tarkista myös, että työnantajasi on täyttänyt lakisääteisen velvollisuutensa eläke- ja työttömyysturvan osalta.

Työsopimus

Työnantaja

- Nimi ja y-tunnus:
- Osoite:
- Puhelin:

Työntekijä

- Nimi:
- Osoite:
- Henkilötunnus:
- Pankkiyhteys:
- Puhelin:

Työsuhde on määräaikainen alkaen _____ ja päättyen:

TAI vaihtoehtoisesti toistaiseksi voimassa oleva _____ alkaen.

Määräaikaisen työsuhteen peruste:

Työntekijän pääasiallinen työtehtävä:

Varsinainen työtekemispaiikka:

Palkka on _____ euroa/kk.
Säännöllinen työaika on _____ tuntia _____ ssa.

Lisäksi maksetaan vuosilomakorvaukset ja mahdolliset lomaltapaluurahat.
Palkanmaksupäivä(t) ja -kausi:

Lisäksi on sovittu seuraavaa mm. koeajasta, matkakustannuksista, sovellettavasta työehtosopimuksesta ja irtisanomisajasta:

Edellä sovittuja määräyksiä noudatetaan sillä edellytyksellä, etteivät ne poikkea lain tai työehtosopimuksen pakottavista määräyksistä. Tämä sopimus on tehty kahtena samanasaisena kappaleena, yksi kummallekin osapuolelle.

Allekirjoitukset ja päiväys:

_____ssä _____kuuta 20____

Työnantajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Työntekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Teme

Teatteri- ja Mediatyöntekijät, Teme, on Suomen suurin taide- ja kulttuurialojen ammattiliitto. Temen kuuluvat elokuvan, sirkustaiteen, tanssin, teatterin ja tv-tuotantojen ammattilaiset ja opiskelijat. www.teme.fi

Temen liitot ovat

Suomen Elokuva- ja Videotyöntekijäin Liitto SET

Suomen Lavastustaiteilijain Liitto SLL

Suomen Tanssitaiteilijain Liitto STTL

Suomen Teatteriohjaajien Liitto STOhL

Suomen Valo- ja Äänisuunnittelijoiden Liitto SVÄL

Teatterialan Ammattilaiset TAM ry

Television Tuotantotyöntekijät TVTT

Teme

Meritullinkatu 33 A, 00170 Helsinki
puh 09 2511 2140
teme@teme.fi
www.teme.fi